

ГАЙДУЧОК Тетяна

к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Поліський національний університет

АУДИТ ТА ПЕРЕВІРКА ПІДПРИЄМСТВА ЧЕРЕЗ ПРОЦЕДУРУ ДЬЮ ДІЛІДЖЕНС (DUE DILIGENCE) ДЛЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗРОСТАННЯ: ЕТАПИ ТА ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Вступ. Процедура дью ділідженс стала важливим етапом у процесі інвестування, оскільки дозволяє інвесторам ретельно оцінити потенціал і ризики підприємства перед ухваленням рішень. В умовах сучасної економіки, коли інвестиційний клімат стає все більш складним та непередбачуваним, належна перевірка підприємства через аудит та процедуру дью ділідженс є обов'язковою для мінімізації ризиків та забезпечення сталого розвитку бізнесу.

Метою наукового дослідження є дослідження процесів аудиту та перевірки підприємства через процедуру дью ділідженс (Due Diligence) з акцентом на їхній внесок у інвестиційне зростання. Дослідження має на меті виокремити основні етапи проведення дью ділідженс, а також надати практичні рекомендації для інвесторів і підприємців щодо ефективного застосування даної процедури з метою мінімізації ризиків і максимізації можливостей під час інвестування.

Результати дослідження. Термін «Due Diligence» (дью ділідженс) був запроваджений у юридичний обіг у США на початку XX століття. Спочатку він позначав процес розкриття інформації брокером інвестору про компанію, акції якої котуються на фондовій біржі. Наразі цей термін охоплює збір та аналіз інформації з метою оцінювання різноманітних ризиків, які пов'язані з інвестуванням [1].

Поняття «Due Diligence» набуло популярності в Україні відносно нещодавно, що зумовлено активним припливом іноземного капіталу та розширенням міжнародних бізнес-зв'язків. Цей термін походить з англійської мови і буквально означає «належна обачність». Він відноситься до всебічної перевірки та аналізу компанії або активів, які плануються для придбання або інвестування [2].

Для чіткого розуміння мети проведення процедури Due Diligence доцільно дослідити зміст цього терміна, оскільки його трактування є неоднозначним як у нормативно-правових документах, так і серед науковців. Зокрема, – це:

– збір та аналіз інформації для оцінки різних ризиків, пов'язаних з інвестуванням [3];

– процес всебічного аналізу активів підприємства, включаючи перевірку їх юридичної чистоти, наявності зобов'язань, а також оцінку реального правового та фінансового стану [4];

– супутня послуга аудиту, що передбачає комплексне дослідження підприємства, ґрунтується на аналізі кількісних і якісних показників його діяльності, а також на оцінці системи менеджменту та внутрішнього контролю [5].

У підсумку можна аргументувати й погодитися з науковицею Гуцаленко Л. В., яка пропонує власне тлумачення Due Diligence, як «системне дослідження бізнесу господарюючих суб'єктів для забезпечення від негативних явищ вкладених коштів інвесторами шляхом виявлення слабких сторін та усунення їх в майбутньому з метою уникнення підприємницьких ризиків» [6].

Таким чином, дью ділідженс (Due Diligence) – процедура перевірки та аудиту підприємства з метою визначення його реальної фінансової та операційної ситуації. Основна мета дью ділідженс полягає у тому, щоб надати потенційному інвестору або покупцеві чітке уявлення про стан підприємства, зокрема про його фінансові показники, юридичний статус, ризики, управлінські процеси, та можливі зобов'язання.

Залежно від суб'єктів перевірки виокремлюють такі дью ділідженс (табл. 1).

Таблиця 1

Види Due Diligence

Види	Сутнісна характеристика
Загальний (General Due Diligence)	аудит усіх напрямків діяльності підприємства, охоплюючи правові аспекти, фінансовий стан, податкові питання, рівень менеджменту, комерційну стратегію та ринкові позиції
Фінансовий (Financial Due Diligence)	фінансовий аналіз діяльності підприємства, спрямований на дослідження активів та джерел їх фінансування, розрахунок коефіцієнтів, які характеризують результати діяльності підприємства з точки зору їх якості та реальної оцінки включає перевірку господарського та майнового стану, фінансового середовища, стану грошових коштів і т.д.
Податковий (Tax Due Diligence)	дослідження податкового навантаження підприємства, перевірка правильності розрахунку та своєчасності сплати обов'язкових податків та зборів, пошук можливих схем оптимізації та виявлення податкових ризиків податкового навантаження
Правовий (юридичний) (Legal Due Diligence)	аналіз юридичних аспектів діяльності підприємства, визначення дотримання підприємством норм господарського права
Операційний (Operational Due Diligence)	перевірка виробничої діяльності компанії, включаючи наявність можливостей для збільшення випуску продукції, враховуючи ємність ринку, оцінку якості продукції, огляд нових розроблень
Бухгалтерський Due Diligence	оцінка системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності та дієвості бухгалтерського контролю
Інформаційний Due Diligence	перевірка діючих інформаційних систем та забезпечення інформаційної безпеки
Маркетинговий Due Diligence	оцінка ефективності маркетингової діяльності, процесів реклами, розподілу та збуту продукції, аналіз маркетингових витрат та дослідження становища компанії в галузі, визначення майбутніх перспектив діяльності підприємства
Управлінський Due Diligence	дослідження роботи менеджменту всіх рівнів та виявлення можливостей управління ризиками
Екологічний Due Diligence	аналіз інформації про екологічні аспекти виробничої діяльності підприємства та оцінка ефективності заходів, які вживаються для охорони навколишнього природного середовища
Технічний Due Diligence	аналіз та перевірка технічної документації підприємства

Джерело: узагальнено автором за даними [3, 5, 6]

Як зазначають науковці, які досліджують це питання, класифікація Due Diligence за об'єктом дослідження характерна для англійських джерел, оскільки вона підкреслює комплексний підхід до аналізу, що є особливо важливим у бізнес-дослідженнях. На Заході практики, які займаються масштабними дослідженнями у бізнес-сфері, надають перевагу всебічним та неформальним дослідженням. Часто такі дослідження проводяться в усній формі, наприклад, шляхом інтерв'ювання співробітників. Водночас, це не виключає можливості підготовки письмового звіту за результатами дослідження [3].

Проведення Due Diligence перед укладанням контрактів містить кілька важливих етапів, які допомагають зібрати та проаналізувати необхідну інформацію (рис. 1).

Рис. 1. Етапи проведення Due Diligence

Джерело: складено за [7]

Комплексне проведення зазначених етапів дозволяє виявляти потенційні ризики та приймати обґрунтовані рішення щодо укладання контракту.

Не завжди Due Diligence переслідує всі наведені етапи, проте важливо, щоб існуючі етапи були чітко визначені перед початком перевірки. Вони мають бути перетворені на конкретний план дій, сформульовані у вигляді питань і встановлені строки проведення перевірки [8].

Аудит є невід'ємною частиною дью ділідженс, оскільки дозволяє отримати детальну інформацію про фінансовий стан підприємства. Це включає аналіз бухгалтерських звітів, податкових декларацій, касових операцій, боргових зобов'язань та інших фінансових показників. На основі аудиту інвестор отримує розуміння фінансової стабільності підприємства, рівня його рентабельності та перспектив на майбутнє.

Проте дью ділідженс не обмежується лише фінансовим аудитом. Він також включає правову перевірку, яка дозволяє виявити будь-які юридичні ризики, пов'язані з діяльністю компанії. Це може бути аналіз контрактів, ліцензій, судових позовів, патентів та інших юридичних аспектів. Інвестор повинен бути впевненим, що компанія працює відповідно до законодавства, а її діяльність не супроводжується серйозними правовими проблемами, які можуть вплинути на її вартість або майбутній розвиток.

Правильно проведений дью ділідженс може стати потужним інструментом розвитку підприємства. По-перше, інвестор отримує чітке уявлення про те, наскільки безпечно та доцільно вкладати кошти у підприємство, що дозволяє зменшити інвестиційні ризики та уникнути потенційних втрат.

По-друге, дью ділідженс може виявити приховані можливості для зростання підприємства. Наприклад, аналіз фінансових показників може показати, що підприємство має невикористаний потенціал для розширення ринку або оптимізації витрат.

Для того щоб процедура дью ділідженс принесла максимальну користь, важливо врахувати кілька факторів:

- ✓ комплексність підходу – перевірка повинна охоплювати всі ключові аспекти діяльності підприємства: фінансові, юридичні, операційні, управлінські тощо;
- ✓ залучення фахівців – дью ділідженс має проводитися групою кваліфікованих експертів – аудиторів, юристів, фінансових аналітиків, які мають достатній досвід для оцінки підприємства;
- ✓ прозорість процесу – підприємство, яке перевіряється, має надавати повний доступ до необхідної документації та бути відкритим для обговорення можливих проблем;
- ✓ оцінку довгострокових ризиків – інвестори повинні звертати увагу не лише на поточний стан підприємства, але й на можливі ризики, які можуть виникнути в майбутньому.

Висновки. Дью ділідженс – важливий інструмент для мінімізації інвестиційних ризиків та забезпечення розвитку підприємства. Він дозволяє інвесторам отримати чітке уявлення про фінансовий та юридичний стан

підприємств, оцінити її потенціал для зростання та виявити приховані ризики. Правильне проведення процедури дью ділідженс забезпечує прозорість і надійність інвестицій, що сприяє довгостроковому успіху як інвесторів, так і самого підприємства.

Таким чином, аудит та перевірка підприємства через дью ділідженс є незамінним етапом у будь-якому інвестиційному процесі, що гарантує впевненість і стабільність для всіх учасників угоди.

Список використаних джерел:

1. Безус А. М., Шафранова К. В., Шевчун М. Б. Застосування процедури дью ділідженс як важеля зменшення інформаційних ризиків при здійсненні емісії цінних паперів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. С. 50–53.
2. Лоскоріх Г. Л., Перчі О. Ф. Податковий due diligence в системі бюджетно-податкового регулювання. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4290/4215> (дата звернення: 06.10. 2024).
3. Ніцевич А., Скоробогатов А. Що таке due diligence? Поняття, класифікація, особливості юридичного аудиту. URL: <https://forinsurer.com/public/10/01/13%20/4005> (дата звернення: 06.10. 2024).
4. Бондар В. Методичні засади експертизи правового та фінансового становища компанії при складанні звіту Due Diligence. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2010. № 8. С. 23-28.
5. Назаренко І. М., Орехова А. І. «Дью ділідженс»: сутність, призначення та послідовність проведення. *Наукові праці Кіровоградського нац. тех. ун-ту. Економічні науки*. 2011. Вип. 20, ч. I, С. 360-366.
6. Гуцаленко Л. В. «Дью ділідженс»: еволюція та генезис сутності. *ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 12. С. 21-29.
7. Due diligence підготовка до проходження та проведення аудиту на Ваше замовлення. URL: <https://dextralaw.com.ua/due-diligence-pidgotovka-ta-provedennya/> (дата звернення: 06.10. 2024).
8. Боренко А. Що таке Due Diligence і чому це важливий етап угоди. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/217795_shcho-take-due-diligence--chomu-tse-vazhliivy-etap-ugodi (дата звернення: 06.10. 2024).